

Harlingen, de stad der fraaie deuren

„Zoudt U eens iets over deuren kunnen schrijven?” vroeg de redactie van dit maandblad mij. „De deur is belangrijk als toegang tot de huiselijke gezelligheid en in haar versieringen als ornament in de gehele gevel.”

Gaarne wil ik aan dit verzoek voldoen. Het onderwerp is echter zo uitgebreid, dat ik mijn schrijflust ten zeerste moet beperken. Misschien kan ik later eens enige tentoonstellingen van deuren in het Prinsessehof inrichten.

Voorbeeld van een deur, welke in de loop der tijden is miscormd. De omlijsting is in Renaissance-stijl, de witte versiering boven de deur en de guirlande van het bovenste paneel zijn in rococo, doch de deur zelf is 19e eeuw. Zij is niet mooi en ook de klink verfraait het geheel niet. (Huis te Harlingen).

Mijn oudsten stammen nog uit de Gothische periode om of vóór 1500. Een van smeedijzer kocht ik eens in St. Gallen; een ander, een houten exemplaar, in Nijmegen. De laatste heeft niet minder dan een twintigtal ronde paneeltjes.

Ook in Friesland waren deze deuren in gebruik, o.a. een smeedijzeren deur in de oude toren van Kornwerd, terwijl

een fraaie Gothische deur zich nog bevindt in de Martinikerk te Sneek, ik meen als toegang tot de Gothische consistoriekamer.

De Hindelooper deuren hadden in het kalf boven de deur nog een stukje Gothische versiering; de deurtjes zelf bestonden meestal uit rechte gepaneleerde stroken, welke wij gewoonlijk vinden in Gothische- en vroeg Renaissance-huizen.

Natuurlijk bestonden deze deuren uit een onder- en een bovendeur, een oude gewoonte, welke gezellig en practisch was. Bij mooi weer hield men de onderdeur gesloten en zette men de bovendeur open, zodat men, leunende op de onderdeur, gezellig een buurpraatje kon maken, zonder dat honden en katten konden binnen lopen. Men ziet dat nog vaak op etsen en tekeningen van Rembrandt; de deur was een stuk van de huiselijke gezelligheid.

Natuurlijk waren ze voorzien van smeedijzeren klinken, waarvan de ringen aan de buitenzijde een pittige versiering vormden. Vele van deze ringen en krukken heb ik nog in het Prinsessehof.

Van Renaissance-deurtjes, welke streng gepaneleerd waren, staan verscheidene exemplaren op de zolder van het Coulonhuis, een der depôts van de Prinsessehof-verzameling. In de kelder van het Prinsessehof bevindt zich nog een dikke, grote eikenhouten deur, geheel met zware ijzeren nagels beslagen. Het is zeker een oude kerkdeur, welke in haar gedaante de veiligheid tot uiting brengt, welke een goede deur verschafft.

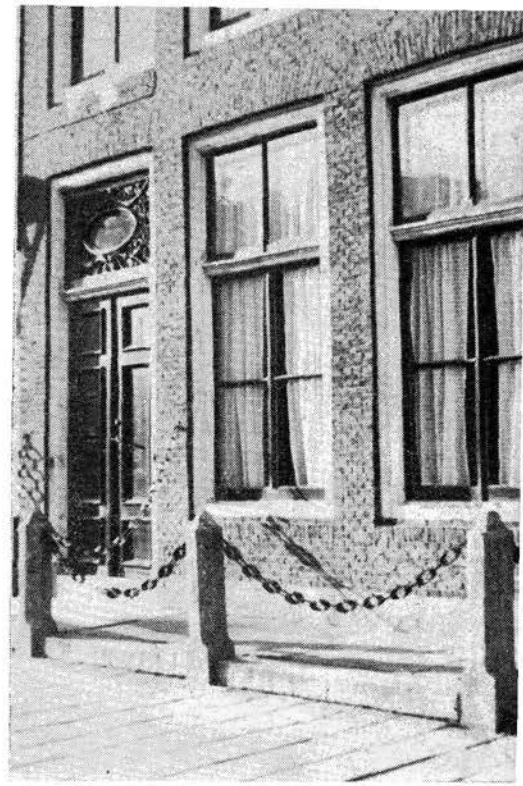
Toen al een VVV

Een dergelijke deur is met het poortje „Vincet Vigebit Victa Vincit Veritas” — het lijkt wel een 17de eeuwse VVV — vrij vertaald: „al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel”, bij de afbraak er van verhuisd van de Grachtswal naar het Prinsessehof. De deur heb ik nog opgesierd met een ijzeren klopper, afkomstig uit Joure.

Zo'n verhuizing beleefde een rococo-deurtje van een winkeltje op de hoek Bagijnestraat-Nieuwesteeg, waarvan de eigenaar liever een banale, moderne deur wilde hebben. Het prachtige rococo-gevalletje was — om met Victor de Stuers te spreken — „artistiek brandhout” geworden, maar ik had er een goed plaatsje voor in mijn conservatorskamer in het Prinsessehof.

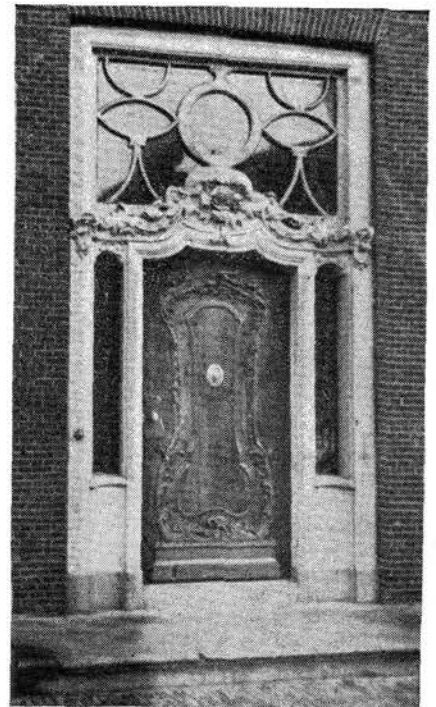
Na de oud-Hollandse Renaissance —

Deur van het Loge-Gebouw te Harlingen. Stijl Lodewijk XV of rococo.

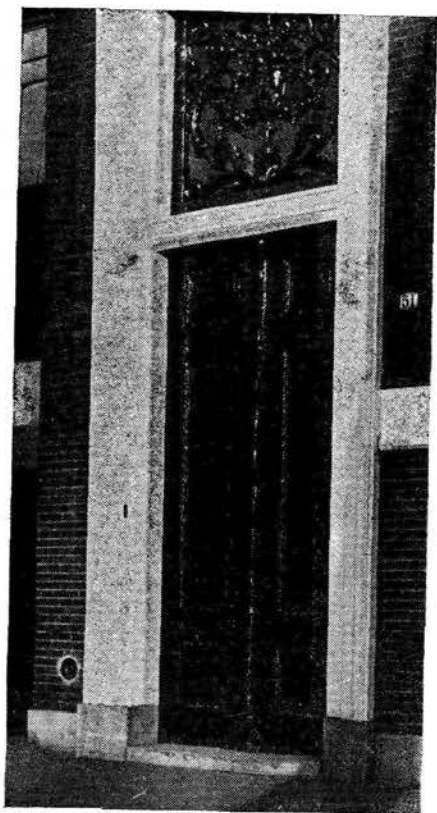
Zeer eenvoudige 19e eeuwse deur. Men lette op de harmonische verhoudingen van deur, vensters en hek. Huis aan de Kleine Brede plaats te Harlingen.

waarvan ik eens een pracht deur heb gekocht, welke ik met een uit de Grote Kerkstraat verkregen gangpoortje in het vertrekamertje naast de Aula in het Coulonhuis kon plaatsen — kwam de nabootsing in de Lodewijk-stijlen. De oud-Hollandse trant had helaas voor de Franse mode het veld moeten ruimen. Deuren van Lodewijk XIV-stijl zijn er niet zo veel bewaard gebleven. De voor-

deur van het Prinsessehof is wel in deze stijl gemaakt, doch is een nieuwe nabootsing.

Een originele vroeg 18e eeuwse deur, welke ik eens in de Leeuwarder antiekhandel vond, heb ik aan de gemeente Leeuwarden afgestaan, toen zij bezig was het oude gemeentehuis van Leeuwarderadeel op het Hofplein te restaureren. Mijn deurtje paste geheel in dat

Fraaie 19e eeuwse deur te Leeuwarden (Nieuwestad 51)

pretentieloze maar toch zuiver 18e eeuwse gebouw. (Mooi aan dit gebouw is nog het oorspronkelijke, ijzeren hekje langs de trap van de voordeur).

Nog bestaande deuren

De mooiste deur in Friesland is misschien die van het Loge-Gebouw te Harlingen, in elegante Lodewijk XV of rococo-stijl. Niet alleen de deur, maar ook het kalf, het boven- en de zijlichten zijn harmonisch versierd. Op de juiste plaats is voor een stoepplantaarn een cirkel uitgespaard. De rococo-versiering is natuurlijk naar Frans voorbeeld, evenals de Fransen deze speelse vormen van de Chinezen hebben afgekeken. De uitvoering van de Harlinger deur is echter geheel Hollands. Men kan de stijl Hollands- of misschien Fries rococo noemen, maar wij weten, dat naar alle waarschijnlijkheid deze deur wel door een Friese houtsnijder zal zijn versierd.

Na de rococo kwamen de strenge

Na de Sea-Scouts wandelden Engelse parlementsleden door Sloten.

Lodewijk XVI en Empire-stijlen en de meeste deuren van de oude huizen aan onze grachten en op onze pleinen behoren nog tot deze groep. Zelfs de 19e en vroeg 20e eeuwse deuren hebben nog aan deze vormen vastgehouden.

Hierbij is afgebeeld de deur van het huis van Dokter ten Thije aan de Nieuwestad 51 te Leeuwarden. De deur van het Old Burger Weeshuis aan de overzijde van de Nieuwestad is in dezelfde stijl. Hetzelfde type vindt men eveneens in de deuren van het Friesch Museum, het Coulonhuis en het Politiebureau te Leeuwarden. Een hoofdversiering is het bovenlicht en de paneelring van de deur, terwijl vele van deze deuren een of twee leeuwenkoppen heb-

ben met ringen in de bek als versiering. Men ziet ze nog op vele plaatsen en kan ze ook vinden in het Prinsessehof.

Het is wel heel jammer, dat de bewoners van oude huizen zo achteloos met hun deuren zijn omgesprongen. Gelukkig heb ik vele, welke er bij een verbouwing uitgesloopt werden, kunnen redden. Zoals in alle dingen weerspiegelt zich in de vorm en de versieringen van een deur een bepaalde periode en daarom ben ik heel blij, dat ik aan menige deur een nieuwe bestemming heb kunnen geven en dat er in het Prinsessehof verschillende bijzonder mooie deuren bewaard zijn gebleven.

N. OTTEMA